

javnosti Borbe potem, ko so se pričeli atentati na osebe, kajti to ni bila prvotna programska zasnova organizacije. Prav tako je opozoril na splošno uporabo imena TIGR. Tako kot Španger zavrača precej razširjeno mnenje, da je pomenila organizacija TIGR celotno gverilsko in politično dejavnost v dvajsetih letih. Poudarja, da je dobila organizacija TIGR šele po prvem tržaškem procesu širši pomen in prevzela dediščino tistih sil, ki so v dvajsetih letih kljub medsebojni povezanosti šle vsaka po svoji programski poti. Z odhodom v Kranj leta 1929 je delil usodo mnogih primorskih emigrantov. V nekaj poglavjih je izredno zanimivo prikazal življenje in delo primorske politične emigracije v Jugoslaviji. Kritično, s svojega stališča, analizira mnoge akcije in dogodke v 30-tih letih, ko je bil za nekaj časa celo prisiljen prekiniti delo v emigrantskem gibanju. Angažiral se je tudi v sindikalnem gibanju v Sloveniji. Kot v Trstu so se nasprotja med »edinjaško garnituro«, kot jo imenuje Žerjal, in mlajšo, naprednejšo skupino prenesla tudi med Primorce v Jugoslavijo. Pripoved zaključuje s povratkom v Trst po drugi svetovni vojni.

Žerjal v knjigi sledi dogodkom, v katerih je sam sodeloval. Tudi njemu je, kot večini Slovencev v Italiji, zavest pripadnosti slovenski skupnosti dala družina. Njegove trde osebne izkušnje odsevajo usodo primorskih Slovencev v tistem času. Iz teksta čutimo vseskozi notranjo potrebo in predanost delu za boljše, enakopravnejše pogoje življenja, potrebo po angažiranju, opozarjanju na prisotnost Slovencev na tem delu sveta, čemur je podredil vse svoje življenje. Dolgo je odlašal za objavo spominov, redno sledil vsaki objavi, še posebno v zvezi s tajnimi organizacijami med leti 1927—30, ko pa je spoznal, da lahko tudi sam dopolni vedenje o nekaterih dogodkih, ki jih je soustvarjal, se je odločil za objavo spominov.

Metka Gombač

Ludvik Tončič, **Tiskarstvo na Dolenjskem**. Izdano ob 170-letnici tiskarstva v Novem mestu. Novo mesto : Tiskarna Novo mesto in Dolenjski muzej, 1989. 158 strani.

Dolenjski muzej in Tiskarna Novo mesto sta poskrbela, da je metropola Dolenjske dostojno proslavila 170-letnico tiskarske obrti na Dolenjskem. Organizirala sta razstavo s tem naslovom in ob njej izdala tudi bogato ilustriran katalog. Prav ta publikacija zasluži, da jo predstavimo širšemu občinstvu, kajti zavedati se moramo, da še tako dobro organizirana razstava, pa če so na njej tudi bleščeči eksponati, prej ali slej potone v pozabo, katalog pa ostane tudi bodočim rodovom. Knjiga ima pravzaprav dva dela, splošnega, kjer avtor govori o razvoju tiskarstva na splošno, potem v slovenskem okviru, in drugega specialnega, kjer predstavlja delež Dolenjske pri razvoju te stroke. V uvodnih poglavjih se je naslanjal predvsem na dela našega najboljšega poznavalca zgodovine tiskarstva, Branka Berčiča. Ne da bi hoteli podcenjevati avtorjevo prizadevanje in trud, ki ga je v proučevanje vložil, pa moramo priznati, da je imel v drugem, pokrajinsko vezanem delu, lažjo nalogo, kot bi jo imel raziskovalec zgodovine tiskarstva v katerikoli drugi slovenski pokrajini, malo da ne tudi v Ljubljani. Dolenjskemu tiskarstvu je namreč posvetil nekaj temeljnih člankov že Bogo Komelj in Tončič jih je tu lahko s pridom uporabil, mestoma tudi dopolnil. Drugi avtor, ki ga citira za medvojno obdobje, je Jože Krall. Viri, ki jih je uporabil za povojno obdobje, so predvsem razne arhivalije in odločbe, podprti pa so z ustnimi pričevanji.

Zgodovini tiskarstva sledi pisec od Valvasorjeve bakroreznice, ki predstavlja prvo tiskarsko delavnico na Dolenjskem, a je z ubožožanjem lastnika njeno delo zamrlo. Kontinuiran razvoj lahko sledimo od leta 1819, ko je tu začel z delom Henrik Tandler. Njegovo delo in delo njegovih dedičev lahko sledimo do leta 1865. Med najpomembnejše tiske, ki so izšli iz te delavnice, sodi prvi novomeški časnik, izdan leta 1848: »Sloweniens Blatt«. Druga tiskarska hiša, ki je delovala v Novem mestu v 19. stoletju, je bila Bobnova. Delovala je kratko obdobje treh let, tiskala pa predvsem drobšč. Tako morda ne bo zvenelo pristransko, če zapišemo, da je pomembna predvsem zato, ker jo je kasneje kupil Janez Krajec, s katerim se začenja najbolj plodovita doba novomeškega tiskarstva. Avtor sledi temu uspešnemu tiskarju in založniku vse od učne dobe, ki jo je opravljal v Egerjevi in Blaznikovi tiskarni v Ljubljani, pa do osamosvojitve z nakupom obrata v Novem mestu. Vsekakor je njegov najpomembnejši podvig reprint Valvasorjevega dela Slava Vojvodine Kranjske. Tončič opisuje tudi vse druge važne izdaje, ki so nastale v zadnji četrtini 19. stoletja v Krajčevi tiskarni. Med najpomembnejša izvorna dela moramo šteti časnik »Dolenjske novice«, ki je začel izhajati leta 1885, izdajali so ga do leta 1919, v zadnjem obdobju že Krajčevi nasledniki. Med leti 1901 in 1941 je v Novem mestu delovala Katoliška tiskarna, med vidnejšimi delavci v njej pa omenjajo predvsem Karla Čeča, ki se je obrti izučil pri Krajcu. Kočevje je dobilo tiskarsko podjetje šele leta 1903. Sprva je služilo predvsem potrebam kočevskih Nemcev, v tridesetih letih pa je tiskalo tudi

nekaj slovenskih, predvsem levo usmerjenih tiskov. V Krškem je bila ustanovljena tiskarna 1905 in sicer kot »Zadružna tiskarna«.

Avtor nadalje popisuje usodo tiskarn med vojno in partizanske tiskarne v zaledju Novega mesta, v Kočevskem rogu in na Goteniškem Snezniku. Povojno obdobje je prineslo nova pravila. Tako so bile tiskarne centralizirane in šele 1958 je Novo mesto ponovno dobilo tiskarno, Krško (1954) in Kočevje (1955) sta ga v tem prehitela. Avtor opisuje tudi zadnjih trideset let in na koncu še sodobno opremo dolenskih tiskarn.

Kljub vsem pohvalam, ki jih moramo izreči avtorju, da se je lotil tega dela, Dolenskemu muzeju, da je organiziral razstavo, naj na koncu dodam dve pripombi. Navedba, da je Blaznik tiskal Copova dela, ni točna, kajti ta mož, ki je dan za dnem žrl knjige, je izdal v knjižni obliki le eno delo. Podatki o izdajah Valvasorjevih del so morda res najbolj pregledno zajeti v SBL-u, a če imamo pred očmi povprečnega bralca kataloga, bi mu z opombo vendar lahko svetovali, da si ogleda monografijo o tem uglednem polihistorju, kjer so njegova dela zelo izčrpno opisana (B. Reisp, Kranjski polihistor Janez Vajkard Valvasor, Ljubljana 1983). Razstavnega kataloga Narodne galerije Tončič še ni mogel upoštevati (Janez Vajkard Valvasor Slovencem in Evropi, Ljubljana 1989).

Anja Dular

Ivan Grobelnik, Ignacij Voje, *Zgodovina 2*. Ljubljana : Državna založba Slovenije, 1990. 200 strani.

Slovensko zgodovinsko je zopet bogatejše za nov in sodoben učbenik ZGODOVINA 2. Učbenik je plod večletnega skrbnega dela in je namenjen učencem srednjega izobraževanja, tako, da ga bodo lahko uporabljali učenci drugega letnika družboslovnega in kulturnega, pedagoškega in naravoslovno-matematičnega (splošna smer) vzgojno-izobraževalnega programa. Učbenik je pripravljen tako, da ga bodo lahko pozneje uporabljali tudi učenci gimnazijskih programov. Učbenik zajema obdobje od razvitega fevdalizma do restavracije Evrope po razpadu francoske buržoazne revolucije. Gre torej za obsežno zgodovinsko obdobje, ki sta ga avtorja skrbno prikazala. Snov vključuje občo in nacionalno zgodovino. Vsebinsko je učbenik razdeljen na poglavja, ta pa se delijo na teme, ki so skrbno izbrane in vsebinsko zelo bogate. Avtorja v učbeniku poudarjata tiste temeljne vsebine, ki bi jih moral usvojiti vsak učenec na tej razvojni stopnji. Uvodna motivacija je podana v obliki vprašanj ali skrbno izbrane tematike, ki učenca pritegnejo k zgodovinskem razmišljanju in sklepanju. V didaktičnem pogledu je učbenik zasnovan kot poldelavni in se nekoliko odmika od klasičnega učbenika. Zgodovinski pojmi so razloženi med tekstom tako, da jih učenci laže dojemajo, hkrati pa jih sili k razmišljanju in spoznavanju zgodovinske zakonitosti.

Avtorja poudarjata gospodarsko zgodovino, manj pa politično, kot smo bili v glavnem doslej vajeni. Zgodovinska dejstva so prikazana vzročno in problemsko. Snov je koncipirana tako, da omogoča pedagoškim delavcem različne oblike in metode dela v razredu. Ob zaključku vsake učne enote so postavljena vprašanja za povratno informacijo in aktualizacijo snovi. Vprašanja so diferencirana na lažja in težja, kar bo uporabno tudi pri nivojskem pouku. Posebej naj omenimo, da vsebuje učbenik številne zgodovinske karte, grafikone in bogato slikovno gradivo. Nekaterim učnim tekstom so dodani časovni pregledi, kjer so prikazani pomembnejši dogodki, predvsem iz politične zgodovine. Zelo dragoceni so tudi citati iz virov, ki so vključeni v učni tekst in pojasnjujejo ter poglobljajo razlago v tekstu. Slike živijo v tekstu in niso samo za ozrjas, temveč dopolnjujejo in poglobljajo snov ter pritegnejo učenca k aktivnosti. Pri vsem tem naj omenimo, da so nekatere slike in zemljevidi prvič prikazani v učbeniškem gradivu. Zgodovinski zemljevidi so skrbno izbrani in v nekem smislu nadomeščajo zgodovinski atlas. Avtorja za vsakim poglavjem navajata ustrezno literaturo, ki bo zelo koristila učencem in pedagoškim delavcem. Z njo bo moč poglobiti snov in jo uporabiti pri skupinskem delu v razredu in pri delu z zgodovinskimi krožki. Učbenik je na prvi pogled nekoliko obsežnejši, saj obsega nekaj več kot 200 strani; pri predvidenih 70 urah je to 3 strani na pedagoško uro. Nekaj ur seveda moramo računati za ponavljanje in utrjevanje snovi, zato bodo morali pedagoški delavci skrbno izhiriti snov pri realizaciji snovi.

Dobili smo torej nov učbenik, s katerim se lahko pohvalimo. V marsikaterem pogledu prav nič ne zaostaja za podobnimi učbeniki v Evropi in v svetu. Vsakega novega zgodovinskega učbenika smo lahko silno veseli, saj imamo v slovenskem prostoru malo avtorjev, ki bi bili pripravljeni glede na pičel honorar in nenehno kritiko javnosti še kaj napisati. Avtorja sta opravila veliko nalogo. Mnogo truda so vložili tudi recenzenti in pa Državna založba Slovenije, ki je učbenik založila in izdala. Učbenik bo Zavod Republike Slovenije za šolstvo predstavil učiteljem na seminarju.

Drago Novak